

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากเดิมมาก ซึ่งเป็นผลจากการที่สงครามเย็นอันเป็นผลจากความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยกับสังคมนิยมได้สิ้นสุดลง เกิดสงครามกลางเมือง สงครามระหว่างศาสนา สำหรับในด้านเศรษฐกิจ เกิดความร่วมมือทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ กัน เกิดการกีดกันทางการค้าในรูปแบบใหม่ ๆ และเกิดนวัตกรรมการใช้ความรู้เป็นทุนสำคัญในการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก คือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้เร่งให้กระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ได้รุกและเร้าให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่าง ๆ อาทิ การที่ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดผลกระทบกันมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และสิ่งแวดล้อมต่อนานาชาติ ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นี้ได้ก่อให้เกิดระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ เกิดกระแสการเปิดเสรีทางการค้า เกิดการรวมกลุ่มประเทศคู่แข่งทางการค้า มีมาตรการใหม่ ๆ ในการกีดกันทางการค้า เกิดการโยกฐานการผลิตและแรงงาน เกิดประเทศทุนนิยมใหม่ หรือเกิดการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมข้ามพรมแดน เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังที่ยกตัวอย่างมา ย่อมส่งอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของประเทศเกือบทั้งโลก ซึ่งประเทศไทยย่อมได้รับอิทธิพลต่าง ๆ นี้เช่นกัน เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้ดำเนินนโยบายปิดประเทศ หรือปิดกั้นโดยไม่มีความเกี่ยวข้องกับประเทศใด ๆ หรือประชาคมโลก ดังนั้น สถานการณ์ต่าง ๆ ในโลกล้วนสามารถที่จะส่งอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของประเทศไทยในระดับต่าง ๆ กัน แล้วแต่ความสำคัญของสถานการณ์และการรักษาผลประโยชน์ต่าง ๆ

จากปัจจัยเหล่านี้เอง สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคม กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ เจาะลึกต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายการต่างประเทศ แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศ และการวิเคราะห์ถึงกระแสการเปลี่ยนแปลงและเงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยเฉพาะในช่วงกระแสเศรษฐกิจใหม่ และ

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งจะครอบคลุมการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยและแนวโน้มของสถานการณ์โลกโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศกับการค้าระหว่างประเทศ เงื่อนไขของกฎหมายฉบับต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายการต่างประเทศของไทย ซึ่งเปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมของระบบการเมืองที่ไทยจำต้องนำมาเป็นเงื่อนไขในการวางนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกที่ไทยจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วย

ปัจจัยสำคัญที่ส่งอิทธิพลในการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่ถือเป็นปัจจัยร่วมที่รัฐต่าง ๆ ต้องตระหนัก คือ สภาวะแวดล้อมภายนอกที่ส่งอิทธิพลต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ในประเทศ และเป็นเงื่อนไขของประชาคมโลกที่รัฐต่าง ๆ ต้องดำเนินการตามหากประสงค์ที่จะร่วมปฏิสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ นอกจากนั้น เงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ สถานการณ์ภายในประเทศที่จะเป็นตัวกำหนดสถานะและความสามารถในการดำเนินนโยบายของรัฐ หรือเป็นอุปสรรคไม่ให้รัฐสามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพตามความต้องการของนโยบาย ซึ่งสถานการณ์ทั้งสองจะเป็นเงื่อนไขสำคัญของกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยที่จะต้องคำนึงถึง รวมทั้งเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคปัจจุบันหลังการล่มสลายของโลกสงครามเย็น ซึ่งก็คือ เป็นสิ่งแวดล้อม (environment) ของระบบการเมืองที่จะเป็นปัจจัยเงื่อนไขในการแปรสภาพปัญหาหรือความต้องการต่าง ๆ ให้เป็นนโยบาย โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ดังนี้

1. กระแสการเปลี่ยนแปลงภายนอกประเทศ

(สรุปย่อจากสมพงษ์ ชูมาก, 2544 :3, 107-155 และชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2543,

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2543)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในโลกหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ และรูปแบบการจัดการของรัฐต่อปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเป็นลำดับคั่นๆ ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐจะมีอยู่ 4 ประเด็น คือ การล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออก เศรษฐกิจใหม่ที่เป็นผลจากกระแสโลกาภิวัตน์และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องปรับตัวอย่างมาก การเพิ่มพูนความสำคัญในสถานะและบทบาทขององค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ได้มีฐานะเป็นรัฐ และการเปลี่ยนแปลงในเงื่อนไขของสภาพสังคมประชาคมโลก

นอกจากความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของเศรษฐกิจต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้ว ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือนโยบายต่างประเทศภายหลังการสิ้นสุดสงครามเย็น คือ การเปลี่ยนแปลงจากยุคอุตสาหกรรมเก่ามาสู่ยุคข้อมูลข่าวสาร อย่างไรก็ตามสภาพสังคมโลกไม่ได้เกิดเฉพาะด้านผลประโยชน์กับรัฐต่าง ๆ หากแต่ว่าหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น (Cold War) โลกกลับก้าวมาสู่สงครามใหม่ที่เป็น การเผชิญหน้า การใช้กำลัง และการใช้อาวุธสงครามในการทำสงคราม ซึ่งจะมีทั้งสงครามระหว่าง ศาสนา สงครามระหว่างชาติพันธุ์ สงครามแบ่งแยกดินแดน และสงครามผู้ก่อการร้าย ซึ่งสงคราม ต่าง ๆ นี้เป็นผลพวงจากความขัดแย้งระหว่างอารยธรรม วัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ รวมตลอดถึง ความขัดแย้งในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หลักฐานชิ้นสำคัญของสงครามยุคปัจจุบัน คือ การก่อวินาศกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ซึ่งการก่อวินาศกรรมใน ครั้งนี้ได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของโลกอย่างไม่ต้องสงสัย ประเทศที่พึ่งพา การส่งออก การท่องเที่ยวและบริการต่อเนื่องเช่นประเทศไทยย่อมได้รับผลกระทบทางลบอย่าง มีนัยสำคัญ นอกจากนั้น เหตุการณ์การก่อวินาศกรรมยังทำให้เกิดการชะลอตัวทางเศรษฐกิจและ เสถียรภาพของโลก นอกจากนี้ปัญหาการก่อร้ายในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว รัฐต่าง ๆ ในปัจจุบันยังมี ปัญหาาร่วมกันในระดับโลกที่สำคัญ อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเสื่อมโทรม เป็นต้น

2. กระแสการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญภายในประเทศที่มีผลต่อกระบวนการนโยบาย ต่างประเทศนั้น จะมีประเด็นสำคัญอยู่ที่การเติบโตของภาคธุรกิจในทั้งทางการเมืองและระบบ ราชการ กล่าวคือ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 ระบบเศรษฐกิจไทยยังคงเป็น ลักษณะระบบศักดินาอยู่มาก ระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์มีอิทธิพลในการกำหนดสภาพ เศรษฐกิจของประเทศไทย ผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้นได้แสวงหาผลประโยชน์ ทางเศรษฐกิจจากอำนาจทางการเมือง ซึ่งรวมถึงการให้ประโยชน์กับกลุ่มอิทธิพลทุนนิยมใน การแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในลักษณะทุนนิยมอภิสิทธิ โดยผู้ประกอบการจ่ายเป็นส่วย ให้กับผู้มีอำนาจทางการเมืองเพื่อแลกกับอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจไทย (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2543, 99-101) ทว่า การเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า (import substitution) มาเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก (export promotion) ได้ส่งผลให้เกิดการ ขยายตัวของชนชั้นผู้ประกอบการเป็นจำนวนมาก

นอกจากนั้น จากการที่ประเทศไทยได้เน้นนโยบายในการผลิตเพื่อการส่งออก จำเป็นที่จะต้องลดการคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศลงไป เพื่อให้ประเทศคู่ค้ายกเลิกหรือลดการกีดกันทางการค้าลงไป ยิ่งทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นที่จะต้องหาแนวทางในการรักษาผลประโยชน์ของตน การขยายตัวของชนชั้นผู้ประกอบการจึงไม่ได้จำกัดวงเฉพาะการประกอบอุตสาหกรรมธุรกิจหรือการพาณิชย์เท่านั้น หากแต่ชนชั้นนี้ได้ก้าวเข้ามาสู่ระบบการเมืองของไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นไปเพื่อรักษาและสร้างผลประโยชน์ให้กับธุรกิจตนและเป็นไปเพื่อแสวงหาอำนาจทางการเมือง ซึ่งการเข้ามามีอำนาจทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจย่อมส่งอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายในระดับหนึ่งได้

ผลจากวิกฤติเศรษฐกิจตั้งแต่ พ.ศ.2540 ยังเป็นแรงผลักดันสำคัญในการที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปแนวทางการดำเนินการในหลายประเด็น ระบบเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศก็เป็นประเด็นสำคัญอันดับต้น ๆ ที่ประเทศไทยได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับกับระเบียบและเงื่อนไขของเงินกู้ต่างประเทศ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ดำเนินการมาก่อนวิกฤติที่ประเทศไทยเคยเป็นประเทศที่มีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงมาก โดยประเทศไทยและอาเซียนได้สูญเสียอำนาจต่อรองในระบบเศรษฐกิจโลกไป โดยศูนย์กลางเศรษฐกิจโลกยังคงอยู่ที่ยุโรปและสหรัฐอเมริกาต่อไป ซึ่งส่งผลให้นโยบายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศต้องกลับไปพึ่งพิงประเทศมหาอำนาจตะวันตกอีกครั้งหนึ่ง (ประภัสสร เทพชาตรี, 2543, 122-123) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและนโยบายต่างประเทศของไทยก็ได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงนี้อีกครั้งหนึ่ง

ดังนั้น การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อนโยบายต่างประเทศของไทยได้พิจารณาถึงแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการนโยบายต่างประเทศของไทย ซึ่งประกอบด้วยกระแสการเปลี่ยนแปลงภายนอกประเทศและภายในประเทศ โดยกระแสการเปลี่ยนแปลงภายนอกประเทศที่สำคัญ คือ การที่ระบบเศรษฐกิจโลกได้เปลี่ยนแปลงสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น มีการปรับระเบียบเศรษฐกิจใหม่ของโลกที่นำไปสู่กติกาการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศใหม่ และแนวโน้มการพัฒนาสู่เศรษฐกิจใหม่ที่มีเทคโนโลยีและการใช้ความรู้เป็นฐานการพัฒนา ส่งผลให้ประเทศไทยต้องปรับตัวต่อสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะการตระหนักถึงความสำคัญของความก้าวหน้าของเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศที่เร่งกระแสโลกวิวัฒน์ให้กระจายไปเกือบทั่วโลก ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของสังคมเศรษฐกิจโลกอย่างมหาศาล ทำให้ข้อจำกัดของมิติทางด้านกาลและเทศะ (time and space) ได้ลดบทบาทลงไปอย่างมาก

เหตุการณ์ในประเทศหนึ่งสามารถเป็นที่รับรู้ในอีกประเทศได้อย่างรวดเร็วด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในขณะที่ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ไซ่ว่าจะเป็นปัจจัยที่รัฐต่าง ๆ จะสามารถคาดการณ์ได้ทั้งหมด ความไม่แน่นอนของสถานการณ์สังคมการเมืองโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดจากกระบวนการก่อการร้ายที่ทวีความรุนแรงขึ้น จนอาจพัฒนาเป็นสงครามที่ใช้ความรุนแรงได้ จะก่อให้เกิดผลกระทบกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งจะทำให้รูปแบบระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงอย่างไม่ต้องสงสัย จุดเน้นด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่กำลังดำเนินการอยู่อย่างเข้มข้น อาจต้องถูกทำให้ลดความสำคัญลง เพื่อไปเน้นความมั่นคงของรัฐจากการก่อการร้ายหรือสงครามที่ทวีความรุนแรงขึ้น เป็นเหตุให้นโยบายต่างประเทศอาจต้องเปลี่ยนจุดเน้นมาสู่การรักษาความมั่นคงในฐานะผลประโยชน์อันดับหนึ่งของประเทศ

ทั้งนี้ ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน การค้าระหว่างประเทศได้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย การค้าระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษที่ผ่านมามีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังเช่น มีความพยายามในการเปิดเสรีทางการค้าในตลาดโลก หรือ มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์ต่าง ๆ นี้ส่งผลให้การค้าระหว่างประเทศ ซึ่งกินความถึงการแข่งขันในตลาดโลกได้ทวีความรุนแรงและความเข้มข้นขึ้น ทำให้ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการค้าให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้

นอกจากการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งกินความรวมถึงการพัฒนาคน เทคโนโลยี และการลดอุปสรรคต่าง ๆ ต่อการค้าระหว่างประเทศแล้ว ปัจจัยประการสำคัญที่จะทำให้การแข่งขันของประเทศไทยในตลาดโลกสามารถดำเนินไปได้อย่างมั่นคงเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ (national interest) นั้น อยู่ที่การกำหนดนโยบายของรัฐบาลว่ามีความสอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ของประเทศไทยและประชาคมโลกหรือไม่ รวมทั้งได้คำนึงถึงความสัมพันธ์ของเงื่อนไขต่าง ๆ สถานการณ์ต่าง ๆ และความเกี่ยวข้องกับนโยบายด้านอื่น ๆ หรือไม่

ปัจจัยหรือเงื่อนไขสถานการณ์ปัจจุบันของระบบเศรษฐกิจโลกที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย คือ การที่ประเทศไทยได้สูญเสียความได้เปรียบทางการค้าหลายประการให้กับหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศสังคมนิยมเดิมที่เพิ่งเปิดตัวเองหลักจากการล่มสลายของสงคราม

เย็น ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะการมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศไทย โดยเฉพาะจากการมีแรงงานราคาถูก ซึ่งเคยเป็นข้อได้เปรียบที่สำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยในอดีต

นอกจากนั้น ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศผ่านเงื่อนไขทางการค้าในรูปแบบใหม่ที่ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามนำออกมาใช้กีดกันทางการค้า เช่น การกำหนดคุณภาพมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรม (ISO 9000) มาตรการการผลิตสินค้าที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม (ISO 14000) และมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในการทำงาน คำนี้ถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทำงานและเน้นความปลอดภัยในการทำงานในสถานประกอบการ (ISO 18000) เพื่อหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่ได้ตกลงไว้กับประชาคมโลก หรือพันธะสัญญาต่อตามความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade and Services: GATS) ขององค์การการค้าโลก (World Trade Organisation)

การเปิดเสรีทางการค้าซึ่งเป็นกระแสเศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน หรือที่เรียกกันว่า เศรษฐกิจใหม่ (new economy) อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเร่งให้กระแสโลกาภิวัตน์แพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวางนั้น ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อรูปแบบเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก มีความสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกมากขึ้น เกิดกระแสการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค เกิดกระแสการเคลื่อนย้ายทุนและการลงทุนต่างประเทศอย่างเสรี ซึ่งระบบเศรษฐกิจดังกล่าว มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพิงหรือขึ้นอยู่กับความรู้และความคิด ซึ่งปัจจัยสำคัญในการสร้างงานและมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คือ ความคิดใหม่ ๆ และเทคโนโลยีที่มาพร้อมกับสินค้าและบริการ โดยผลผลิตขึ้นอยู่กับการใช้ความรู้ ข้อมูลที่เทียบพร้อมและสารสนเทศที่ได้เปรียบ

จากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในโลกที่มีบทบาทสำคัญในการค้าสินค้าเกษตรของโลกประเทศหนึ่ง เนื่องจากเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรสู่ตลาดโลกมาเป็นเวลานาน ในช่วงก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 สินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญของไทย มีไม่กี่ชนิด เช่น ข้าว ไม้สัก ยางพารา อย่างไรก็ตาม ในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา ได้มีความพยายามในการพัฒนาการผลิตทางการเกษตร รวมทั้งมีการขยายเนื้อที่เพาะปลูกพืชไร่ต่างๆ อย่างมาก ในขณะที่ป่าไม้ได้หมดไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้ปริมาณการผลิตไม้ลดลง จนประเทศไทยได้กลายเป็นประเทศที่นำเข้าไม้แทนที่จะเป็นประเทศที่ส่งออกดังเช่นอดีต ชนิดของสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญของไทย ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยมีจำนวนชนิดสินค้าส่งออกมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน สินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญของไทย ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา น้ำตาล ยาสูบ ถั่วต่างๆ

และสินค้าที่กำลังเพิ่มปริมาณ และมูลค่าส่งออก จนสามารถนับได้ว่าเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญคือ ผัก ผลไม้ ปศุสัตว์ และสินค้าประมง

ความสำคัญของการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยในตลาดสินค้าโลกนั้น สามารถเห็นได้ชัดเจนจากการเปรียบเทียบส่วนแบ่งการตลาดของปริมาณการส่งออกสินค้าเกษตรไทยต่อปริมาณการค้าสินค้าเกษตรชนิดนั้นๆ ของโลก จากสถิติของกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ (2544) ปรากฏว่าไทยมีส่วนแบ่งการตลาดสินค้าเกษตรที่สำคัญได้แก่ ข้าว และผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง จัดเป็นอันดับหนึ่งของโลก โดยมีส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 35.0 – 40.0 และร้อยละ 91.0 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีสินค้าเกษตรอีกหลายชนิดที่ถึงแม้ว่าไทยจะมีส่วนแบ่งการตลาดไม่มากนัก แต่ก็จัดว่าเป็นผู้ส่งออกสำคัญในลำดับขั้นต้น เช่น ยางพารา ไทยมีส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 21.0 จัดเป็นอันดับ 3 ของโลก ข้าวโพดแม้จะมีส่วนแบ่งการตลาดเพียงร้อยละ 2.0 แต่ก็จัดเป็นอันดับ 5 ของโลก สำหรับยาสูบ เนื้อไก่และ กุ้งทะเล ไทยมีส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 2.0, 4.0 และ 8.0 ตามลำดับ หลักฐานเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันถึงบทบาทที่สำคัญของไทยในการค้าสินค้าเกษตรของโลกได้เป็นอย่างดี แต่จากการเผชิญกับ มาตรการ หรือข้อกำหนดต่างๆ ของชาติตะวันตก หรือชาติอื่นที่ไทยจะต้องส่งออกสินค้าทาง การเกษตรเข้าไปยังประเทศเหล่านั้น เช่น มาตรการต่างๆ ขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization) หรือ WTO เช่น การกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศ (International standards, guides and recommendations) (กระทรวงพาณิชย์, 2544) คือการนำมาตรฐานระหว่างประเทศไปใช้ในการกำหนดมาตรฐาน กฎระเบียบทางวิชาการ และการประเมินเพื่อรับรองในระดับชาติ เพื่อลดอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศที่กำลังพัฒนาประสบปัญหาในการเข้าร่วมทำงาน และการเข้าเป็นสมาชิกในองค์การกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศ หรือกระบวนการประเมินเพื่อรับรอง (Conformity assessment procedures) ซึ่งกระบวนการประเมินเพื่อรับรองนี้ กลายเป็น เครื่องมือกีดกันทางการค้าโดยเฉพาะการตรวจสอบนำเข้าโดยหน่วยงานต่างๆ ของประเทศผู้นำเข้า โดยประเทศที่กำลังพัฒนา จะประสบปัญหาความสามารถด้านเทคนิคยังไม่เพียงพอต่อการประเมินเพื่อรับรองและการไม่มีห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองในระดับชาติ

ความตกลงว่าด้วยการใช้บังคับมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures; ความตกลง SPS) (กระทรวงพาณิชย์, 2544) ที่ได้เกิดขึ้นภายหลังการเจรจากรอบอุรุกวัยของแอกต์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการค้าสินค้าเกษตรของไทยไปยังชาติตะวันตกต่างๆ เช่น สหภาพยุโรป, อเมริกา โดยประเทศไทยประสบปัญหาการกีดกันทางการค้า โดยการนำเรื่องมาตรฐาน SPS มาเป็นข้ออ้างในการห้ามและจำกัดการนำเข้า อาทิ กรณีที่เม็กซิโกห้ามนำเข้าข้าวจากไทยในปี 2536 และการที่สหภาพยุโรปได้ออกสมุดปกขาว

ว่าด้วยความปลอดภัยอาหาร (White paper on Food safety) เพื่อปรับปรุงการควบคุมและตรวจสอบความปลอดภัยของอาหาร ตั้งแต่การผลิตจนถึงการบริโภค (From farm to table) ซึ่งเป็นผลมาจากการระบาดของโรคหวัดในอังกฤษ และการแพร่กระจายของสาร Dioxin ในเบลเยียม ซึ่งระบุว่ามาตรฐานการนำเข้าสินค้าทางการเกษตร จะต้องทำเทียบกับมาตรฐานภายใน หรือมาตรฐานการส่งออกของสหภาพยุโรป โดยเฉพาะการนำระบบ HACCP (Hazard analysis and critical control points) และ GMP (Good manufacturing practice) มาใช้ หรือแม้แต่การค้าสินค้าตัดแต่งพันธุกรรม (GMOs) ก็ตาม สิ่งเหล่านี้ ทำให้ประเทศไทย จะต้องยกระดับมาตรฐานการผลิต, การใช้ทรัพยากร ที่เหมาะสม เพื่อจะลดต้นทุนการผลิต, การกำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการปฏิบัติ เพื่อให้ตรงตามข้อกำหนดที่ประเทศต่างๆ ที่เป็นตลาดทางการค้าสินค้าเกษตรของไทย กำหนดขึ้น

ดังนั้น การพิจารณาถึงแนวนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศในอุตสาหกรรมเกษตร โดยเฉพาะการค้าไก่สดแช่แข็ง โดยการพิจารณาว่าในปัจจุบัน เงื่อนไขของแนวนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยเป็นอย่างไร มีจุดเด่น หรือจุดด้อยอย่างไรต่อการรักษาผลประโยชน์ของชาติ รวมถึงการพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่สามารถส่งผลต่อการวางนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและแนวนโยบายว่าด้วยเศรษฐกิจระหว่างประเทศ จะเอื้อประโยชน์ในการดำเนินการต่อสถานการณ์การค้าสินค้าทางการเกษตรระหว่างประเทศ รวมถึงการหาแนวทางในการพัฒนามาตรการทางการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย ในเรื่องการการค้าสินค้าทางการเกษตร โดยเฉพาะการค้าไก่สดแช่แข็ง ซึ่งมีปริมาณการส่งออกสูงที่สุดในประเภทสินค้าทางการเกษตรในภาคปศุสัตว์ โดยมีปริมาณการส่งออกเฉพาะในเดือนมีนาคม 2545 เป็นจำนวนถึง 30,278 ตัน และมีแนวโน้มจะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการศึกษามาตรการของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในการปรับตัวต่อเงื่อนไขทางการค้าสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศตะวันตก โดยเฉพาะสินค้าประเภทไก่สดแช่แข็ง จึงมีความสำคัญ เพราะสินค้าทางการเกษตรประเภทไก่สดแช่แข็งนี้ สามารถทำรายได้ให้กับประเทศอย่างมหาศาล ประกอบกับข้อจำกัดของสินค้าเกษตรประเภทไก่สดแช่แข็งเอง ซึ่งมีปัจจัยจากภายนอกกระบวนการผลิต หรืออยู่นอกเหนือเงื่อนไขที่ผู้ประกอบการจะสามารถกำหนดได้อย่างเป็นอิสระ เช่นการที่ผู้บริโภคมีความสำคัญมากในการกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ที่เป็นข้อจำกัดทางการค้า เช่นการกำหนดให้ผู้ประกอบการ ต้องดำเนินการผลิตภายใต้เงื่อนไขที่ผู้บริโภคเป็นผู้กำหนด อาทิ ต้องดำเนินการผลิตภายใต้สภาวะที่ไม่ส่งผลเสียร้ายแรงให้สิ่งแวดล้อม, จะต้องผลิตภายใต้สภาวะที่มีความปลอดภัยจากการปนเปื้อนของวัตถุอันตราย หรือสารตกค้าง ซึ่งหากผู้บริโภคโดยเฉพาะประเทศตะวันตก ซึ่งเป็นตลาดที่สำคัญ หยิบยกนำประเด็นเหล่านี้มาเป็นเงื่อนไข จะส่งผลกระทบต่อภาพรวมของสินค้าเกษตรประเภทไก่สดแช่แข็ง

อย่างมาก อีกประการหนึ่งคือสินค้าทางการเกษตร จะมีลักษณะเฉพาะทางธรรมชาติ คือไม่สามารถคงรูป อยู่ได้เช่นสินค้าอุตสาหกรรมประเภทอื่น เนื่องจากการเสื่อมสลายของสภาพ คือการเน่าเสียได้ แม้จะผ่านกระบวนการเพื่อคงรูปของสินค้าแล้วเช่นกระบวนการถนอมสภาพ เช่นการแช่แข็ง, การจัดเก็บที่มีประสิทธิภาพให้ปราศจากความชื้น แล้วก็ตาม การศึกษาถึงมาตรการต่างๆ ที่รัฐจะต้องดำเนินการปรับตัวต่อเงื่อนไขต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ อีกทั้งภาคเอกชน ยังจำเป็นต้องปรับตัวต่อเงื่อนไขต่างๆ อีกเช่นกันให้สอดคล้องกับเงื่อนไขทางการค้าระหว่างประเทศ พร้อมกับรักษาผลประโยชน์ของชาติได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์และผลกระทบของเงื่อนไขทางการค้าสินค้าทางการเกษตร ประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็ง ของชาติตะวันตก เช่นสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา ที่มีต่อประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงมาตรการของรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ที่ใช้ดำเนินการต่อสถานการณ์การค้าสินค้าทางการเกษตร ประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็งในตลาดระหว่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางและวิสัยทัศน์การพัฒนามาตรการทางการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย ในเรื่องการค้าสินค้าทางการเกษตร ประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็ง ให้สอดคล้องกับเงื่อนไขทางการค้าระหว่างประเทศ พร้อมกับรักษาผลประโยชน์ของชาติ ได้อย่างเหมาะสม

สมมติฐาน

1. ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในมาตรการของรัฐบาล ในเรื่องการค้าขายสินค้าทางการเกษตร ประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็งในตลาดระหว่างประเทศ มากกว่าที่จะเกิดจากความต้องการของรัฐบาลเอง
2. มาตรการทางการค้าระหว่างประเทศของรัฐบาลปัจจุบันที่เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภาในส่วนของข้อ 13 นโยบายด้านการต่างประเทศ และข้อ 4.3 ด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ นั้นไม่ได้เป็นหลักประกันว่า การค้าสินค้าทางการเกษตรระหว่างประเทศ ประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็งของไทย จะได้รับการคุ้มครอง หรือการปกป้องผลประโยชน์ในเวทีการค้าโลก เสมอไป

3. มาตรการทางการค้าระหว่างประเทศในระยะต่อไปของประเทศไทย จะเป็น มาตรการที่มีความหลากหลายในแง่ของการรองรับเงื่อนไขระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเงื่อนไขของ เศรษฐกิจใหม่ที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆของประเทศไทยมากขึ้น ตลอดจนต้องสามารถสอดคล้องกับเงื่อนไขหรือข้อจำกัดของสินค้าทางการเกษตรเองด้วย

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

1. แนวคิดทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency Theory)

การกำเนิดขึ้นของกลุ่มประเทศหนึ่งซึ่งเรียกว่าเขตศูนย์กลาง (Center) และอีกกลุ่ม ประเทศหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า เขตรอบข้าง (Periphery) หรือโลกที่สามนั้น เป็นผลโดยตรงจากการ พัฒนาที่เหลื่อมล้ำและแบบเชิงซ้อน (Uneven and combined development) ของการขยายตัวของ ระบบทุนนิยมออกไปในระดับโลก (กำชัย ลายสมิต, 2533, 57) ซึ่งได้เริ่มก่อตัวมาตั้งแต่ ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา การขยายตัวของระบบทุนนิยมนี้ ทำให้ประเทศที่เป็นศูนย์กลางสามารถ พัฒนาอุตสาหกรรมได้สำเร็จ และทำการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม (Manufactures) เป็นหลัก และทำ การเสาะแสวงหาวัตถุดิบ แร่ธาตุ และสินค้าเกษตร มาป้อนการขยายตัวดังกล่าว จากกลุ่มประเทศ อาณานิคม หรือกึ่งอาณานิคม ซึ่งเรียกว่าเขตรอบนอก สภาพดังกล่าวดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขแห่ง การแบ่งงานทำแบบอาณานิคม (Colonial international division of labor) กล่าวคือ เขตศูนย์กลางทำ การผลิตสินค้าหัตถอุตสาหกรรม ขณะที่เขตรอบข้างผลิตสินค้าขั้นปฐม และวัตถุดิบ เพื่อส่งออกไป และเปลี่ยนกับสินค้าหัตถอุตสาหกรรม

การแบ่งงานระหว่างประเทศแบบอาณานิคม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่เหลื่อมล้ำ กันในระดับโลก กล่าวคือ ฝ่ายเขตศูนย์กลาง สามารถพัฒนาเทคโนโลยี และขยายการผลิตได้ อย่างครบวงจร ซึ่งผลิตทั้งสินค้าทุนและสินค้าเพื่อการบริโภค ระบบเศรษฐกิจของเขตนี้นี้จึงมีลักษณะ ที่สามารถพัฒนาได้ด้วยตนเอง (Autocentric development) และมีพลวัตภายใน (Internal dynamic) ในระดับที่สูงพอที่จะทำการผลิตสนองความต้องการภายในได้ ด้านหนึ่งที่สำคัญของการมีพลวัต ภายในคือ การที่กลุ่มพลังทางสังคมต่างๆ ได้พัฒนากันขึ้นได้อย่างสมดุลพอควร อันนำไปสู่ กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย อันเปิดทางให้กลุ่มชนชั้นผู้ใช้แรงงานสามารถจัดตั้งองค์กร ขึ้นมาต่อรองผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของพวกเขา และส่งผลให้เกิดการแบ่งปันรายได้ที่ ไม่เหลื่อมล้ำจนมากเกินไป ระบบเศรษฐกิจในเขตศูนย์กลางจึงเป็นระบบที่มีค่าจ้างสูง ส่งผลกระตุ้น ให้กลุ่มทุน พยายามที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในกระบวนการ ผลิตอยู่เสมอ ในด้านตรงกันข้าม ด้วยเหตุที่เขตรอบข้างตกอยู่ในเงื่อนไขที่ถูกกำหนดบทบาทให้ทำ

การผลิตสินค้าขั้นปฐมและวัตถุดิบ เพราะตกอยู่ในสภาพที่เป็นอาณานิคมหรือกึ่งอาณานิคมจึงไม่สามารถวางรากฐานในการพัฒนาเทคโนโลยีได้สำเร็จ โครงสร้างทางสังคมไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนดุลอำนาจระหว่างชนชั้น ระบบการเมืองจึงมักเป็นแบบระบบรวบอำนาจเบ็ดเสร็จ ชาวไร่ชาวนาและชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ได้รับผลตอบแทนในระดับพอยังชีพ การแบ่งปันรายได้เหลื่อมล้ำอย่างมาก ตลาดภายในก็ไม่อาจพัฒนาขึ้นได้ ระบบเศรษฐกิจแยกเป็นหย่อม(Enclave) ซึ่งเป็นไปตามการเติบโตของการทำไร่ขนาดใหญ่(Plantation) การทำเหมืองแร่ (Mining) หรือการเพาะปลูกเพื่อการส่งออก ระบบการผลิตจึงไม่ครบวงจร(Disarticulated) ระบบเศรษฐกิจของเขตรอบข้างจึงขาดพลวัตภายในที่จะเติบโตได้ด้วยตัวเอง การผลิตที่เกิดขึ้นจึงเป็นเพื่อสนองความต้องการจากภายนอก คือเป็นการผลิตเพื่อส่งออก อันเป็นการก่อกำเนิดระบบเศรษฐกิจแบบส่งออก(Export economy) เราจึงเห็นได้ชัดว่า ระบบเศรษฐกิจของเขตรอบข้าง ถูกปรับโครงสร้างให้สอดคล้องกับการขยายตัวของเขตศูนย์กลาง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เขตรอบข้างถูกทำให้กลายเป็นแหล่งวัตถุดิบ แหล่งลงทุน และเป็นตลาดสำหรับสินค้าที่ตลาดอุตสาหกรรมส่วนเกิน ดังนั้นศักยภาพในการพัฒนาของเขตรอบข้างจึงถูกบั่นทอนลงแทบหมดสิ้น

ทฤษฎีการพึ่งพิง (Dependency theory) เป็นแนวความคิดหนึ่งในบรรดาหลายๆ แนวความคิด ที่อธิบายถึงความถ้อยแท้ หรือความด้อยพัฒนาของประเทศที่กำลังพัฒนา (รังสรรค์ ธรรมชาติ, สมบูรณ์ ศิริประชัย, 2528, 1) และวิถีทางแห่งการหลุดพ้นออกจากความถ้อยแท้ หรือความด้อยพัฒนานั้น ทฤษฎีพึ่งพิง เป็นทฤษฎีใหม่ล่าสุดที่ได้เสนอคำอธิบายอันเป็นทางเลือกและเป็นการตอบสนองต่อความล้มเหลวของทฤษฎีดั้งเดิมที่ได้รับการยอมรับนับถือมาก่อน ในการให้คำอธิบายสาเหตุและแนวทางแก้ไขความด้อยพัฒนา การตัดตอนศึกษาแต่เฉพาะทฤษฎีพึ่งพิงโดยไม่ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาและความด้อยพัฒนาที่มีมาก่อน และที่เป็นเป้าของการโจมตีของทฤษฎีพึ่งพิง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การไม่ศึกษาภูมิหลังของทฤษฎีพึ่งพิง จะทำให้ไม่สามารถเข้าใจทฤษฎีพึ่งพิงได้ดีพอ

เฟอร์นันโด เฮนรีเก้ คาร์โดโซ เป็นผู้เสนอแนวความคิดที่เด่นมากอย่างหนึ่งในทฤษฎีพึ่งพิง ที่เรียกกันว่า การพัฒนาแบบพึ่งพิง หรือการพัฒนาแบบทุนนิยมพึ่งพิง (Dependent development or dependent capitalist development) คาร์โดโซ และฟาเล็ทโต(Faletto) ได้ให้คำจำกัดความของการพึ่งพิงในทัศนะทางเศรษฐกิจว่า “ระบบหนึ่งจะเป็นระบบพึ่งพิงต่อเมื่อการขยายตัวและการสะสมของเงินทุนไม่สามารถหาส่วนที่สำคัญและคล่องตัวภายในระบบนั้นได้” ในเศรษฐกิจทุนนิยมส่วนที่สำคัญสำหรับการขยายตัวก็คือ ความสามารถที่จะขยายขนาดของเงินทุนออกไป การสะสมทุนนี้ไม่สามารถทำได้ ถ้าปราศจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการผลิตสินค้าประเภททุนจำนวนมาก เศรษฐกิจเหล่านี้ยังต้องการความสนับสนุนทางการเงินผ่านทางระบบ

ธนาคารที่เข้มแข็งอีกด้วย แต่ปรากฏว่าระบบเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนา หาได้มีส่วนต่างๆ (Sectors) ทางเทคโนโลยีและการเงินที่จำเป็นสำหรับการผลิตและการสะสมทุนดังกล่าวมาแล้วนี้ไม่ ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา จึงเป็นระบบพึ่งพิงตามคำจำกัดความของคาร์โดโซ และฟาเล็ทโต

คาร์โดโซ ได้แย้งทัศนะของนักทฤษฎีพึ่งพิงแนวมาร์กซิสต์บางคน เช่นแฟรงค์ และคอสแซนคอส ที่ว่าประเทศพึ่งพิงไม่สามารถที่จะมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ จะมีได้ก็แต่การชะงักงันทางเศรษฐกิจ (Stagnation) และความด้อยพัฒนา คาร์โดโซ ยืนยันว่าได้มีการพัฒนาแบบทุนนิยมพึ่งพิงเกิดขึ้นจริงในบางประเทศในลาตินอเมริกา การพัฒนาในที่นี้หมายถึง การพัฒนาทางทุนนิยม มีขบวนการของการเพิ่มพูนผลผลิต ที่ผ่านทางการนำเข้าของเทคโนโลยี เงินทุน และกิจการจากต่างประเทศ มีจำนวนแรงงานรับจ้างเพิ่มขึ้น และมีการแบ่งแยกทางสังคมระหว่างแรงงานมากขึ้น ขบวนการของการพัฒนาแบบทุนนิยมพึ่งพิงนี้ จะทำให้เกิดรัฐที่กดขี่เป็นผู้ประกอบการ และสัมพันธ์ใกล้ชิดทางเศรษฐกิจกับบริษัทข้ามชาติ (A state which is repressive, entrepreneurial and economically associated with multinational corporations)

การที่รัฐที่กดขี่กลายเป็นลักษณะหนึ่งของการพัฒนาพึ่งพิง ก็เพราะชนชั้นนำ ได้รับและปฏิบัติตามนโยบายการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ซึ่งเน้นที่การกำหนดค่าแรงให้ต่ำสำหรับคนส่วนใหญ่ และการสะสมทุนในมือของคนเพียงไม่กี่คน ดังนั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศรอบนอก จึงเพิ่มความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มากขึ้น การเติบโตทางเศรษฐกิจจึงควบคู่กันไปกับการคงอยู่และเพิ่มพูนของปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของคนส่วนใหญ่ ในทัศนะของชนชั้นปกครอง รัฐมีหน้าที่ดูแลให้คนส่วนใหญ่ที่ถูกกดขี่อยู่ในความควบคุมให้ได้ แม้ว่าจะต้องใช้กำลังก็ตาม เพื่อรักษาบรรยากาศที่ดีสำหรับการลงทุนไว้

2. แนวความคิดการปรับตัวแบบถูล้ม

เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้บ่งชี้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของ ไทยได้เริ่มต้นตั้งแต่สมัยสุโขทัยในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 โดยเริ่มติดต่อกับความสัมพันธ์กับประเทศจีนและมีความสัมพันธ์กับชาวยุโรปในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยในปี พ.ศ.2059 ประเทศไทย (สยามในขณะนั้น) ได้ทำข้อตกลงกับประเทศโปรตุเกส และได้ขยายการค้ากับประเทศตะวันตกในเวลาต่อมา และในปี พ.ศ.2228 ไทยได้ส่งคณะทูตไปเชื่อมสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศฝรั่งเศส และฝรั่งเศสได้ทำความตกลงสัมพันธไมตรีกับประเทศไทยในปีต่อมา (Office of the Prime Minister, 2000, 204) ดังจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตได้ดำเนินการเปิดประเทศ มีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตลอดจนมีแนวทางในการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ เช่น การทำสนธิสัญญาระหว่างชาติต่าง ๆ เป็นต้น

ราชอาณาจักรไทยในยุคต่อมา ในยุคอยุธยายังคงแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับนานาประเทศ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนทางการค้าและการบรรณาการกับประเทศจีนและค้าขายกับประเทศอื่น ๆ อยุธยาเป็นยุคที่ประเทศไทยได้เริ่มความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับชาติตะวันตก โดยเริ่มต้นเป็นไปเพื่อการค้าขาย เริ่มตั้งแต่ความสัมพันธ์กับชาติโปรตุเกส สเปน ฮอลแลนด์ อังกฤษ และฝรั่งเศส จนกระทั่งถึงช่วงลัทธิล่าอาณานิคมตั้งแต่ปลายอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ ที่ชาติตะวันตกเริ่มแผ่ขยายอิทธิพลตามลัทธิล่าอาณานิคมตั้งแต่ปลายกรุงศรีอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศตะวันตก ไทยจึงต้องทำสนธิสัญญาในลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกัน ไทยจึงต้องให้สิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศตะวันตกต่าง ๆ มากมาย จนกระทั่งในยุครัตนโกสินทร์รัชกาลที่สี่และรัชกาลที่ห้าที่ไทยจำต้องยอมเสียดินแดนให้กับประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสที่แผ่อิทธิพลเข้ามา

การเสียดินแดนดังกล่าวเป็นลักษณะพิเศษของนโยบายต่างประเทศไทยที่สามารถทำให้ไทยรอดจากการตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศตะวันตกเพียงประเทศเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ ไทยในขณะนั้นได้ใช้นโยบายในลักษณะประนีประนอม และดำเนินการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ทำให้ไทยกลายเป็นรัฐกึ่งชนระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส เป็นลักษณะการประนีประนอม หรือ การลู่ลม (bend with the wind) (ประภัสสร เทพชาตรี, 2543, 3) ซึ่งเป็นลักษณะนโยบายต่างประเทศของไทยจนถึงในปัจจุบัน

ลักษณะนโยบายลู่ลมนี้ ยังคงเป็นลักษณะนโยบายที่ไทยได้ดำเนินการในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ที่รัฐบาลไทยได้โอนเอียงไปในทางสนับสนุนญี่ปุ่น โดยเฉพาะก่อนหน้าสงครามโลกที่ญี่ปุ่นได้รุกรานแมนจูเรียซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน องค์การสันนิบาตชาติในขณะนั้นได้มีการให้ออกเสียงเพื่อประณามญี่ปุ่น แต่ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่ไม่ออกเสียงเพื่อประณามญี่ปุ่น เนื่องด้วยในขณะนั้น เป็นช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นได้ขยายอำนาจอิทธิพลในเอเชีย โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองที่ไทยได้ทำความตกลงเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ในขณะที่ทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาไม่ได้ขึ้นหนังสือประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา ทำให้ในที่สุดประเทศไทยไม่ได้อยู่ในฐานะประเทศผู้แพ้สงคราม ลักษณะดังกล่าวสามารถพิจารณาถึงลักษณะพิเศษของนโยบายต่างประเทศไทยที่พร้อมจะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ลักษณะนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้ กล่าวได้ว่า เป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐในแง่ของอธิปไตยและความมั่นคงเป็นหลัก ซึ่งรวมถึงสถานการณ์ในยุคสงครามเย็น ที่ทำให้ไทยจำเป็นต้องรักษาประเทศให้อยู่รอดเป็นเอกราชจากการการคุกคามของ

ระบบคอมมิวนิสต์ เป็นยุคที่นโยบายต่างประเทศของไทยเอนเอียงเข้าหาประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากตระหนักถึงภัยคุกคามจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์จากการที่ประเทศจีนเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นระบบคอมมิวนิสต์ และระบบคอมมิวนิสต์เริ่มเข้าครอบงำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น รวมทั้งการที่เวียดนามเข้ายึดครองประเทศกัมพูชา แต่เมื่อสหรัฐอเมริกาถอนฐานทัพ และการสนับสนุนด้านความมั่นคงในไทยและภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ไป ประเทศไทยก็ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศอีกครั้ง โดยหันไปรื้อฟื้นสัมพันธไมตรีกับประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศคอมมิวนิสต์แต่อยู่คนละต่างค่ายกับคอมมิวนิสต์เวียดนามและสหภาพโซเวียต เพื่อกดดันไม่ให้เกิดการคุกคามของระบบคอมมิวนิสต์เวียดนามที่มีพันธมิตรเป็นสหภาพโซเวียตต่อประเทศไทย

การศึกษาถึงมาตรการที่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ใช้ในการปรับตัวต่อเงื่อนไขทางการค้าสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศตะวันตก : กรณีศึกษาการค้าไก่สดแช่แข็งนั้น ทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency Theory) จะสามารถนำมาใช้ในการอธิบายถึงเงื่อนไขต่างๆ ในการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยรัฐ จะต้องคำนึงถึงปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลสูงต่อการค้าไก่สดแช่แข็ง โดยประเทศไทย จำต้องดำเนินนโยบายพึ่งพาสถาปัตยกรรมนอกประเทศ หากตลาดภายนอกประเทศมีการกำหนดกฎเกณฑ์ หรือเงื่อนไขใดๆ ขึ้น รัฐจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการต่างๆ ที่มีลักษณะการพึ่งพาสถาปัตยกรรมที่ชาติตะวันตกกำหนดขึ้น ตลอดจนแนวความคิดในการปรับตัวแบบลู่ลม ก็เป็นสิ่งที่แสดงถึงการโอนอ่อนผ่อนตามเงื่อนไข หรือกฎระเบียบทางการค้า เพื่อที่จะระบายสินค้าเกษตร ประเภทไก่สดแช่แข็ง ไปยังตลาดของชาติตะวันตกนั่นเอง

ขอบเขตและประเด็นการศึกษา

1. การศึกษาวิจัยนี้ มีขอบเขตในการศึกษาเฉพาะมาตรการต่างๆ ที่รัฐบาลนายกรัฐมนตรีพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ใช้ดำเนินการต่อสถานการณ์การค้าสินค้าทางการเกษตรประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็งระหว่างประเทศ
2. ศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์และผลกระทบของเงื่อนไขทางการค้าสินค้าทางการเกษตร ประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็งของประเทศตะวันตก ซึ่งหมายถึง สหรัฐอเมริกา, สหภาพยุโรป หรือองค์การการค้าโลก ต่อประเทศไทย
3. มาตรการต่างๆ ของชาติตะวันตกที่ใช้ในการกำหนดเงื่อนไขทางการค้าสินค้าทางการเกษตรประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็งนั้น ประเทศไทยจะมีมาตรการอย่างไรที่แสดงให้เห็นถึงการปรับตัว ให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ เหล่านั้น

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ ใช้วิธีการศึกษาแบบตีความและวิเคราะห์เอกสารเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการศึกษาแบบตีความและวิเคราะห์เอกสารเชิงคุณภาพ จะดำเนินการโดยการรวบรวมผลการศึกษา วิจัย ข้อเขียน บทความในลักษณะการวิจัยเอกสาร (documentary research) เพื่อวิเคราะห์ถึงกระแสการเปลี่ยนแปลงและเงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งจะครอบคลุมการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย และแนวโน้มของสถานการณ์โลกโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงระเบียบเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น กระแสเศรษฐกิจใหม่ ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าขององค์การการค้าโลก (General Agreement on Trade and Services – GATS) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรกรรม และอนุสัญญาที่ประเทศไทยได้ทำการตกลงไว้ เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อนโยบายการค้าต่างประเทศของไทย

ทั้งนี้ การวิจัยเอกสารจะรวมความถึง การวิเคราะห์มาตรการทางการค้าระหว่างประเทศ และการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรอุตสาหกรรมประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็ง ที่หน่วยงานราชการหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการ 2 หน่วยงาน คือ กระทรวงการต่างประเทศ และกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ดำเนินการวิจัยหรือวิเคราะห์ไว้ ซึ่งทั้งสองหน่วยงานได้ดำเนินการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะกระทบต่อการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศของไทย และต่อการค้าและการพาณิชย์ระหว่างประเทศ การวิเคราะห์ดังกล่าว จะเป็นการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศของไทยมากกว่าที่จะเป็นการวิเคราะห์ถึงผลกระทบจากนโยบายการค้าต่างประเทศต่อการค้าระหว่างประเทศ อาทิ

ในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อมาตรการทางการค้าระหว่างประเทศของไทยนั้น จะเป็นการวิเคราะห์ในเชิงนโยบายในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่เป็นการวิเคราะห์กระบวนการที่เคลื่อนอยู่ตลอดเวลา 5 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ปัจจัยนำเข้า (input) อันประกอบด้วยความต้องการ หรือ การเรียกร้อง (demands) และการสนับสนุน (supports) ส่วนที่สอง ระบบการเมือง ที่ประกอบไปด้วย รัฐบาลและกลไกต่าง ๆ ของรัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานราชการ ในการแปรปัจจัยนำเข้าเป็นปัจจัยนำออก (outputs) ซึ่งเป็นส่วนที่สามของกระบวนการ ซึ่งสามารถที่จะออกมาในรูปนโยบายหรือการตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดกระบวนการส่วนที่สี่ ซึ่งก็คือ ปัจจัยย้อนกลับ (feedback) ของกระบวนการตัดสินใจหรือนโยบายบางประการ ในขณะที่กระบวนการทั้งสี่ดำเนินการอยู่นั้น ปัจจัยแวดล้อม (environment) จะเป็นตัวกระตุ้นหรือกีดกันการแปรปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงกระบวนการทั้งที่อยู่ตลอดเวลา

มาตรการทางการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะสินค้าเกษตรประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็ง นั้น สามารถที่จะนำมาวิเคราะห์ในรูปของกระบวนการต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมา เพื่อที่จะได้วิเคราะห์ถึงกระบวนการ และปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อการกำหนดนโยบายดังกล่าวในปัจจุบัน และสามารถที่จะวิเคราะห์กระบวนการที่ต่อเนื่องนี้ เพื่อพิจารณาถึงแนวโน้มของสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการค้าระหว่างประเทศ โดยจะพิจารณาถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อการค้านโยบายต่างประเทศของไทยเป็นปัจจัยประกอบ

การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน จะดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบถึงมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรการในการปรับตัวต่อเงื่อนไขทางการค้าสินค้าทางการเกษตรของประเทศตะวันตก โดยจะดำเนินการสัมภาษณ์นายปิณฑี พึงบุญ ณ อุทยานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนของกระทรวงพาณิชย์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องในฐานะตัวแทนทางภาครัฐ และดำเนินการสัมภาษณ์นายพิสิฐ โอมพรนิวรณ์ รองกรรมการผู้จัดการอาวุโส ด้านการตลาดส่งออก และนายอภิรัตน์ เกียรติไพบูลย์ ผู้จัดการฝ่ายการตลาดต่างประเทศ บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นผู้ค้ารายใหญ่มีส่วนแบ่งทางการตลาดในสินค้าประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็งในตลาดสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา มากที่สุด ถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสถานการณ์และแนวโน้มของปัจจัยที่จะมีอิทธิพลต่อรูปแบบการวางแผนนโยบายและการกำหนดมาตรการให้สอดคล้องกับเงื่อนไขการค้าขายสินค้าทางการเกษตรประเภทเนื้อไก่สดแช่แข็ง ของประเทศตะวันตกที่มีต่อประเทศไทย
2. ทำให้ทราบถึงโอกาสและข้อจำกัดของเครื่องมือของรัฐที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศของไทย
3. ทำให้ทราบถึงแนวทางการวางมาตรการทางการค้าระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับเงื่อนไขสถานการณ์ต่าง ๆ พร้อมกับรักษาผลประโยชน์ของชาติในแง่ของการค้าระหว่างประเทศอย่างมีความเหมาะสม

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ ได้นำเสนอ รายงานเรื่อง ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าสินค้าเกษตรต่อประเทศกำลังพัฒนา (ตุลาคม 2544) ซึ่งเป็นเอกสารที่สรุปมาจากผลการศึกษาวเคราะห์ของ Australian Bureau of Agricultural and Resource Economics (ABARE) ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยด้านเศรษฐกิจและการเกษตรของประเทศออสเตรเลีย โดยหยิบยกประเด็นเรื่องผลกระทบการค้าสินค้าเกษตรของประเทศกำลังพัฒนาภายใต้การเจรจาใน WTO มาวิเคราะห์

การปฏิรูปการค้าสินค้าเกษตร กำลังเป็นประเด็นสำคัญในการเจรจาการค้าสินค้าเกษตรรอบใหม่ภายใต้ WTO โดยมีวัตถุประสงค์ระยะยาวเพื่อการปฏิรูปการค้าสินค้าเกษตรโลกให้มีความเป็นธรรมยิ่งขึ้น ประเทศสมาชิกต่างรู้สึกว่ายังไม่ได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีสินค้าเกษตรเท่าที่ควร โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาพยายามผลักดันให้การเจรจาให้ระบบการค้าสินค้าเกษตรมีความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะต่อกลุ่มประเทศเล็ก ๆ โดยการผลักดันให้ประเทศพัฒนาแล้วลดการอุดหนุนและการคุ้มครองสินค้าเกษตร

จากการศึกษาของ ABARE พบว่า ประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเปิด จะมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง เนื่องจากได้รับประโยชน์จากความชำนาญในการผลิตและการรับเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบปกป้องจะมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ช้ากว่ามาก แต่การบิดเบือนทางการค้าสินค้าเกษตรที่เกิดขึ้นในตลาดโลก ก็เกิดจากการใช้มาตรการปกป้องของประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อต้นทุนและการพัฒนาเศรษฐกิจ ของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา และเป็นประเด็นสำคัญที่ประเทศกำลังพัฒนาจะต้องผลักดันให้ประเทศพัฒนาแล้วเปิดตลาดให้มากที่สุด

การเปิดเสรีจะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของแต่ละประเทศเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากมีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประเทศส่วนใหญ่จะได้รับประโยชน์จากการเปิดตลาดมากขึ้น แต่อาจมีประเทศผู้นำเข้าสินค้าเกษตรบางราย ประสบปัญหาราคาสินค้าเกษตรภายในประเทศสูงกว่าราคานำเข้า ซึ่งจะส่งผลให้อัตราการค้าลดลง (Term of trade) อย่างไรก็ตาม การเจรจาเปิดเสรี ภายใต้ WTO จะครอบคลุมสาขาต่าง ๆ เป็นโอกาสในการขยายการค้าไปยังสาขาอื่น ๆ ต่อไป โดยมีข้อวิเคราะห์เกี่ยวกับประเทศไทย ดังนี้

1. การดำเนินนโยบายการค้าเสรี จะนำไปสู่ความเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากการได้รับความก้าวหน้าและการพัฒนาทางเทคโนโลยีนำไปสู่การผลิตที่มีประสิทธิภาพและสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม อาจมีผลกระทบสำคัญที่จะเกิด คือ ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ซึ่งจะต้องมีการปรับตัวและพัฒนาต่อไป

2. ผลประโยชน์โดยรวมของโลกจะเพิ่มสูงขึ้น หากมีการปฏิรูปการค้าสินค้าเกษตร โดยลดการอุดหนุนทุกประเทศจะมีอัตราการเติบโตทาง GDP เพิ่มสูงขึ้น และหากมีการเปิดเสรีในลักษณะเปิดตลาดทั้งภาคเกษตรและอุตสาหกรรม จะส่งผลให้ประเทศกำลังพัฒนาได้รับประโยชน์มากกว่าประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ส่วนหนึ่งมาจากการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสร้างศักยภาพในการแข่งขัน

3. ผลการเจรจารอบอุรุกวัยไม่ได้มีผลกระทบมากนักต่อการนำเข้าสินค้าเกษตรของไทย เนื่องจาก 1) ไทยยังมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ในการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ 2) สินค้าเกษตรที่ไทยไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ยังคงใช้มาตรการภาษีและไม่ใช่ภาษี และ 3) ข้อผูกพันในการเปิดตลาดยังคงมีปริมาณน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตและการบริโภคภายในประเทศ

4. หากเปรียบเทียบการดำเนินนโยบายการเกษตรของกลุ่มประเทศอาเซียน จะเห็นว่า มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ยังมีนโยบายปกป้องการค้าสินค้าเกษตรสูงกว่าไทย โดยเฉพาะการใช้มาตรการควบคุมการนำเข้า โดยมีสินค้าสำคัญ คือ ข้าว ข้าวโพด

5. ผลกระทบสำคัญที่จะเกิดขึ้นกับประเทศกำลังพัฒนา คือ เมื่อมีการเปิดเสรีการค้าได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าจะหมดไป หากพิจารณาผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น โดยรวมจากการเปิดเสรีทางการค้าที่ประเทศกำลังพัฒนาได้รับ จะมากกว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ สิทธิพิเศษทางการค้า ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้านั้นๆ แล้ว ยังทำให้ศักยภาพการแข่งขันลดลง

6. ประเทศไทย ในฐานะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและสมาชิกกลุ่มทรีนส์ ในการเจรจาการค้าเกษตรรอบใหม่ ภายใต้ WTO จะต้องพยายามผลักดันให้ประเทศพัฒนาแล้วเปิดตลาดให้มากที่สุดโดยการลดการให้การอุดหนุนการส่งออกซึ่งเป็นการบิดเบือนทางการค้าอย่างมาก หากสามารถผลักดันให้ลดการอุดหนุนลงได้มากที่สุดก็จะทำให้ไทย รวมทั้งประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

2. นอกจากนั้น กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ซึ่งมีบทบาทหน้าที่หลักในการเสนอแนะนโยบาย/มาตรการด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งเป็นแกนหลักในการประสานนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศนั้น ได้ทำการศึกษาวิจัยและดำเนินการจัดให้มีการวิจัยเรื่องเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยนี้ อาทิ แนวทางในการทำความเข้าใจการการค้าเสรีในทวีปเอเชีย (2543) ซึ่งเป็นผลจากการที่การค้าระหว่างประเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงได้มีความพยายามในการจัดระเบียบทางการค้าให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น การจัดระเบียบการค้าของโลกที่เป็นวงกว้างที่สุดคือการเจรจาการค้าหลายฝ่าย แต่เนื่องจากในเวที

การเจรจาการค้าหลายฝ่ายแม้ว่าประเทศสมาชิกจะมีสิทธิเท่าเทียมกันแต่อำนาจการต่อรองไม่เท่าเทียมกัน ประเทศพัฒนาแล้วเป็นกลุ่มประเทศที่มีอำนาจการต่อรองสูงกว่าและได้รับประโยชน์จากการกำหนดกฎเกณฑ์สูงกว่าประเทศกำลังพัฒนา ทำให้เกิดความเคลือบแคลงว่าระบบดังกล่าวสร้างความเป็นธรรมได้จริงหรือไม่ ประกอบกับประสบการณ์ที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าระบบการค้าหลายฝ่ายยังมีจุดอ่อนอยู่อีกหลายประการ ประเทศต่างๆ จึงได้มีความพยายามในการร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศในรูปแบบอื่นๆ เพื่อช่วยเสริมให้การค้าระหว่างประเทศเสรียิ่งขึ้น เช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชียแปซิฟิก หรือเอเปก การทำความตกลงการค้าเสรีในรูปแบบต่างๆ เช่น สหภาพยุโรป นาฟตา อาเซียน ปัจจุบันการทำความตกลงการค้าเสรีได้รับความสนใจจากประเทศต่างๆ มากขึ้นเนื่องจากมีข้อได้เปรียบกว่าการเจรจาในเวทีการค้าหลายฝ่ายบางประการ โดยที่การค้าของไทยในระยะ 20 ปีที่ผ่านมาขยายตัวเกือบตลอดยกเว้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี 1996-1998) ส่วนใหญ่อัตราการขยายตัวทางด้านการนำเข้าสูงกว่าการขยายตัวทางด้านการส่งออก ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาการค้าขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า การส่งออกเพิ่มขึ้นประมาณ 2.5 เท่า

โดยมีข้อสรุปว่า ประเทศไทยคงต้องให้ความสำคัญกับการทำความตกลงการค้าเสรีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศในภูมิภาคเอเชียที่มีความสำคัญกับไทยสูงสุดทั้งทางด้านการลงทุนและการค้า ประเทศที่ไทยควรให้ความสนใจในขณะนี้คือ ญี่ปุ่น เกาหลี จีน อินเดีย เพราะประเทศเหล่านี้เป็นคู่ค้าในลำดับต้นของไทยในเอเชียและอาจรวมไปถึงออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เนื่องจากประเทศทั้งสองได้เสนอทำความตกลงการค้าเสรีกับอาเซียนแล้ว โดยได้เสนอความเห็นว่ายไทยควรมีท่าทีในทางบวกสำหรับข้อเสนอในการทำความตกลงการค้าจากประเทศต่างๆ ไทยอาจทำความตกลงการค้าเสรีได้โดยเอกเทศกับประเทศต่างๆ หรือทำความตกลงพร้อมๆ กับอาเซียน การทำความตกลงการค้าเสรีควรรวมสินค้าเกษตรและประมงไว้ด้วย การทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศสมาชิกเอเปกที่ต้องเปิดเสรีภายใต้ เอเปกในปี 2010 ควรจะเสร็จสิ้นก่อนปี 2010 การทำความตกลงอาจครอบคลุมในหลายเรื่องได้ เช่น การค้า การค้าบริการและการลงทุน แต่ไทยควรเสนอให้ดำเนินการเรื่องการค้าสินค้าก่อนเพราะเป็นเรื่องที่เห็นผลเร็วกว่าในการเจรจาพร้อมกันไปหลายๆ เรื่อง หากทำความตกลงในนามของอาเซียนจะต้องมีความยืดหยุ่นให้กับประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน ไทยคงจะไม่สามารถด้านกระแสการเปิดเสรีได้ ทั้งในวงกว้างตามรูปแบบของการค้าหลายฝ่ายและวงแคบในลักษณะของความตกลงการค้าเสรีในภูมิภาค หากไทยเตรียมพร้อมและเร่งดำเนินการก่อนก็น่าจะเป็นทิศทางที่ถูกต้องเพราะเป็นการปรับตัวให้เร็วขึ้น จึงควรพิจารณาว่าจะใช้ประโยชน์จากการเปิดเสรีในสาขานี้ได้อย่างไรมากกว่าการพิจารณาว่าจะปกป้องไม่ให้มีการแข่งขันจากต่างประเทศได้อย่างไร

3. นอกจากนั้น กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ได้วิจัยศึกษาถึงการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันในตลาดโลก (กุมภาพันธ์ 2543) โดยเป็นผลจากสถานการณ์ที่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สถานการณ์ทางการค้าและเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความพยายามในการเปิดเสรีการค้าในตลาดโลก มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เพื่อรักษาผลประโยชน์และสร้างอำนาจต่อรองทางการค้า การแข่งขันในตลาดโลกทวีความรุนแรงและเข้มข้น ทำให้แต่ละประเทศรวมทั้งไทยต้องเร่งพัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันในด้านการผลิตและการตลาด เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการค้าให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก ทำให้การบริหารจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในตลาดโลกยุคใหม่ เป็นสิ่งสำคัญและ จำเป็นอย่างยิ่ง โดยการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายการแข่งขัน เพื่อสร้างขีดความสามารถและความได้เปรียบในการแข่งขัน อันจะเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินการที่ชัดเจนในอนาคต โดยได้กำหนดกลยุทธ์และมาตรการในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังนี้

1. บทบาทของรัฐ ในการกำหนดวิสัยทัศน์

1.1 กำหนดนโยบายเพื่อการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณอย่างเหมาะสม เพื่อวาง รากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างรากฐานให้แข็งแกร่ง

1.2 กระตุ้นการผลิต โดยการยกระดับการผลิต (Upgrading) หรือกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีความลึกมากขึ้น (Vertical Integrated Structure) เพื่อให้เกิดการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และมีการผลิตที่ครบวงจรเพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต

1.3 รัฐควรมีบทบาทเพื่อช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตสินค้าที่มีอนาคตดีกว่า และมีมูลค่าเพิ่มสูง หรืออุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีสูงขึ้น และมีการผลิตที่ครบวงจรเพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต

2. บทบาทของรัฐในการให้การสนับสนุนภาคการเงินและการคลัง

2.1 นโยบายด้านต้นทุนทางการเงิน ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งของไทย เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ รัฐจึงควรสนับสนุนด้านการผลิต โดยการดำเนินนโยบายด้านต้นทุนการเงิน ได้แก่ ลดอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร ให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเมื่อผ่านธนาคารทั้งการนำเข้าและส่งออกสินค้า เป็นต้น

2.2 นโยบายอัตราแลกเปลี่ยน การดำเนินนโยบายแลกเปลี่ยนที่เหมาะสม จะช่วยส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ โดยอัตราแลกเปลี่ยนจะต้องมีเสถียรภาพไม่ผันผวนมากเกินไป

2.3 นโยบายด้านภาษี รัฐควรเร่งปรับโครงสร้างภาษีศุลกากรของแต่ละอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกันอย่างครบวงจร ตั้งแต่ภาษีวัตถุดิบจนถึงสินค้าสำเร็จรูป

3. บทบาทของรัฐในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

3.1 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

3.2 มีนโยบายส่งเสริมการผลิต และการพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณภาพ รวมทั้งทรัพยากรบุคคลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อช่วยพัฒนาสินค้าไทยให้ได้เปรียบคู่แข่งขัน

3.3 สนับสนุนการวิจัยเชิงพาณิชย์ ซึ่งช่วยให้มีการพัฒนาการผลิตหรือผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

3.4 วางแผนการผลิตและการตลาดให้ชัดเจน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการแข่งขัน

4. การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย

4.1 การสร้างชื่อและเครื่องหมายการค้า (Trademark) ของสินค้าไทย จะเป็นการช่วยเพิ่มมูลค่าเพิ่มของสินค้า นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดการวิจัยและพัฒนารูปแบบของสินค้าด้วย

4.2 กำหนดเป้าหมายและจุดยืนทางการตลาด (Marketing Target and Positioning) ให้ชัดเจน และเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์การค้าโลกที่เปลี่ยนไป เพราะจุดยืนจะช่วยกำหนดการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาดเป้าหมาย

4.3 การนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการผลิต เพื่อให้ได้สินค้าตรงกับความต้องการของตลาดและได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

4.4 ปรับปรุงกระบวนการผลิต เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพ และต้นทุนต่ำ โดยการเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

4.5 ส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิต (Manufacturing Industry) แทนอุตสาหกรรมประกอบ (Assembly Industry) จะช่วยให้มูลค่าของสินค้าเพิ่มสูงขึ้น

4.6 ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้มีความหลากหลาย (Diversification) และมีการผลิตตามหลักการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต

4.7 สนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าและการเก็บรักษาให้ยาวนาน

4.8 สนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการผลิต ให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อลดภาวะมลพิษที่เกิดขึ้น

4. โครงการการศึกษาวิจัยเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศเพื่อรองรับการเจรจาเปิดเสรีทางการค้า (กันยายน 2544) เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดจาก มาตรการภาษี และมาตรการที่มีใช้ภาษี พร้อมทั้งพิจารณาหาแนวทางแก้ไข และข้อเสนอแนะ ทางด้านเศรษฐศาสตร์และทางด้านกฎหมาย เพื่อการกำหนดท่าทีเชิงรุกและเชิงรับของนโยบาย การค้าระหว่างประเทศในกรอบเวทีต่าง ๆ ของโลก คือ WTO APEC ASEM ASEAN และ ทวิภาคี โดยมีขอบเขตการศึกษาครอบคลุม 13 อุตสาหกรรม คือ อาหารแปรรูป สิ่งทอและ เครื่องนุ่งห่ม รองเท้าและเครื่องหนัง ไม้และเครื่องเรือน ยาและเคมีภัณฑ์ ยางพาราและผลิตภัณฑ์ยาง ผลิตภัณฑ์พลาสติก เซรามิกและแก้ว เครื่องใช้ไฟฟ้าและ อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์และชิ้นส่วน อัญมณีและเครื่องประดับ เหล็กและเหล็กกล้า และปิโตรเคมี และ 5 สินค้าเกษตร คือ ข้าว มันสำปะหลัง น้ำตาล ผักผลไม้สด และดอกกล้วยไม้ โดยเน้นถึงมาตรการที่มีใช้ภาษี 6 มาตรการ ซึ่งประกอบไปด้วย มาตรการต่อต้านการทุ่มตลาด (Anti-dumping : AD) มาตรการ ตอบโต้การอุดหนุน (Countervailing : CVD) มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Measures : SPS) มาตรการอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Technical Barrier to Trade : TBT) มาตรการสิ่งแวดล้อม (Environmental Measures) และมาตรการทางด้านแรงงาน (Labor Measures)

โดยมีข้อสรุปของการวิจัยว่า การเสนอการจัดตั้งเขตการค้าเสรีมีวัตถุประสงค์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ เพื่อการเพิ่มพูนทางการค้าและลดอุปสรรค ซึ่งในทางปฏิบัติได้ให้ความหวังในส่วนของผลตอบแทนทางตรงแก่ส่วนหนึ่งเท่านั้น ส่วนผลตอบแทนทางอ้อมเป็นเรื่องของการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) เพราะการนำประเทศเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเศรษฐกิจต่าง ๆ หรือร่วมเจรจาจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจ ต่าง ๆ นั้น ดำเนินการเพื่อเป็นการคานอำนาจระหว่างภูมิภาค และมีส่วนร่วมในการสร้างพันธมิตรในหลากหลายภูมิภาค การสร้างพันธมิตรในกลุ่มทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา หรือการสร้างพันธมิตรในกลุ่มผลประโยชน์ร่วมกัน หากความล้มเหลวในการเปิดการเจรจารอบใหม่เกิดขึ้น การเร่งจัดทำการเจรจาระดับภูมิภาค และระดับทวิภาคีจึงเป็นเรื่องที่ต้องทำอย่างรวดเร็วและหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อเป็นการเพิ่มแรงกดดันต่อชาติมหาอำนาจในเวทีพหุภาคี

ในกรณีที่แนวโน้มในอนาคตของการเปิดเสรีเจรจาการค้ารอบใหม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งน่าจะเป็นกรณีที่ดีที่สุดในสถานการณ์การค้าโลกปัจจุบัน เพื่อลดความขัดแย้งทางการค้าในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการเจรจานั้นจะขึ้นอยู่กับความผ่อนปรนเข้าหากันระหว่างประเทศที่พัฒนาและประเทศที่กำลังพัฒนา เพราะเนื้อหาของการเจรจานั้นเป็นเรื่องที่

อ่อนไหว โดยเฉพาะต่อประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น บริการ สิ่งแวดล้อม แรงงาน การลงทุน นโยบาย การแข่งขัน ในขณะที่ ประเทศพัฒนาแล้วมีความอ่อนไหวต่อเรื่องสินค้าเกษตรที่มีการอุดหนุนจาก ภาครัฐในปัจจุบัน การเจรจาในรอบใหม่นั้นจึงเป็นไปได้ว่า จะมีความยืดหยุ่นเช่นเดียวกับ ประสบการณ์ของการเจรจารอบอุรุกวัย ข้อเสนอแนะต่อไทยคือ ต้องมีการสร้างกลุ่มพันธมิตร ในประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันเองที่ควรใช้ ASEAN เป็นแกนนำ หรือให้ใช้ประโยชน์จาก การคานอำนาจระหว่างสมาชิกของ APEC รวมถึงการประสานประโยชน์จากกรอบของ ASEM ในการผลักดันการเจรจาการค้าให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น ทั้งการแก้ไขข้อปฏิบัติ (Implementation) ของมาตรการที่มีอยู่เดิม สร้างความโปร่งใสในขบวนการดำเนินงานของ WTO ในกรณีที่มีการเจรจาการค้ารอบใหม่มีแนวโน้มที่จะยืดเยื้อ การหาทางออกในระยะสั้นและระยะกลาง คือ การจัดทำเขตการค้าเสรีประกอบไปด้วยพร้อมกัน ในทางตรงกันข้าม หากมีการคาดว่าการเจรจา การค้ารอบใหม่ มีแนวโน้มที่จะสำเร็จในเวลาอันรวดเร็ว เนื่องจากประเทศสมาชิกยอมผ่อนปรนกัน มากขึ้นไทยควรให้ความสำคัญกับการเจรจาพหุภาคีมากกว่าการทำ FTA เพราะทรัพยากรบุคคล ทางด้านการค้าระหว่างประเทศของไทยมีจำกัด และควรมุ่งในเป้าหมายเดียวกัน

วิธีการนำเสนอ

บทที่ 1 - บทนำ กล่าวถึงความสำคัญและความเป็นมาของเรื่อง วัตถุประสงค์ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สมมติฐานการศึกษา แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ ระเบียบวิธีวิจัย ขอบเขตการศึกษา และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 - ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายการค้าต่างประเทศของไทยในปัจจุบัน กล่าวถึง การวิเคราะห์นโยบายการค้าต่างประเทศของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีผลต่อกระบวนการต่างประเทศของไทยในปัจจุบัน สถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคม กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ เงื่อนไขต่าง ๆ ที่กระทบต่อนโยบายการค้าต่างประเทศ

บทที่ 3 - เงื่อนไขทางการค้าสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตร กล่าวถึง เงื่อนไขของระบบเศรษฐกิจโลกที่มีผลต่อการค้าสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตรของไทย โดยเฉพาะสินค้าไก่สดแช่แข็ง

บทที่ 4 - ผลของนโยบายการค้าต่างประเทศต่อการค้าระหว่างประเทศ เป็นการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของมาตรการการค้าระหว่างประเทศของรัฐบาลปัจจุบัน ข้อดี ข้อเสีย โอกาส ข้อจำกัดของนโยบายต่อเงื่อนไขทางการค้าสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตร ประเภทไก่สดแช่แข็ง

บทที่ 5 - บทสรุปและข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมด และ
ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University